

MENNYIBE KERÜL EGY ÖNKÉNTES?

JUNKERTNÉ SZÚCS ZSUZSANNA¹

Áttekintés a közérdekű önkéntes tevékenység ellenszolgáltatásnak nem minősülő juttatásainak köréről.

A címben szereplő kérdésre – első megközelítésben – azt a választ adnák, hogy semmibe, tekintettel arra, hogy egy ingyenes jogviszonyról van szó, amikor is a magánszemély a fogadó szervezet részére ellenszolgáltatás nélkül végez munkát. Ugyanakkor a közérdekű önkéntes tevékenységről szóló 2005. évi LXXXVIII. törvény egy sor juttatás biztosítását írja elő a fogadó szervezet részére, melyek effektív pénzkidrást is jelentenek e szervezetek számára. A hivatkozott jogszabály alapján biztosítandó juttatások körét – a szerző által kialakított csoportosítás alapján –, valamint ezen juttatások adó- és társadalombiztosítási vonatkozásait ismerteti a cikk.

AZ INGYENES JOGVISZONY

A közérdekű önkéntes tevékenység: ellenszolgáltatás nélkül, mások javára, szabad elhatározásból végzett munka, a – közérdekűség követelményének teljesülése érdekében megfelelően – törvényben meghatározott fogadó szervezet és tevékenységi kör vonatkozásában. Nem tekinthető a fentiek alapján közérdekű önkéntes tevékenységnek, ha az illető:

- a tevékenységet ellenérték fejében vagy
- maga, illetve közeli hozzátartozója javára végzi, továbbá, ha
- a tevékenységre jogszabály vagy bírósági, hatósági határozat kötelezi.

¹ Junkertné Szűcs Zsuzsanna (univ. doc. jur), igazságügyi adó- és járulékszaktő, az Önadózó lap főszerkesztője

Ha a tevékenység jellegénél fogva, illetve a felek között egyébként fennálló jogviszony (pl. polgári jogi jogviszonyban egyesület, alapítványkezelő szervének tagjaként) miatt az ingyenes tevékenység más jogviszonyban is végezhető, akkor a törvény lehetőséget ad arra, hogy a felek eldöntsék, önkéntes jogviszonyban vagy más jogviszonyban végzik a tevékenységet. Ez utóbbi esetben nincs szó a törvényben meghatározott adminisztrációs, illetve írásba foglalási kötelezettségről és ellenőrzésről, de a felek nem lesznek jogosultak a kedvezményekre sem.

AZ ELLENSZOLGÁLTATÁS FOGALMA

A törvény szerint ellenszolgáltatásnak minősül minden olyan vagyoni előny, amelyhez az önkéntes vagy közeli hozzátartozója az önkéntes tevékenységhez kapcsolódóan jut.

Nem várható el ugyanakkor, hogy az önkéntes a tevékenységével kapcsolatban felmerülő költségeket maga viselje. Ezeket az önkéntes tevékenységhez szükséges természetbeni juttatásokat, illetve a szükséges költségek megtérítését a törvény nem minősíti ellenszolgáltatásnak, hiszen az nem hozza jobb vagyoni helyzetbe az önkéntest, hanem csak nem engedi, hogy rosszabb anyagi helyzetbe kerüljön azért, mert önkéntes tevékenységet végez. Ez alól egyedül az értékhatárhoz kötött jutalom a kivétel, a többi juttatás az önkéntes tevékenység ellátásához szükséges feltételek biztosítását jelenti. Fontos kiemelni, hogy a jutalom kivételével mindegyik juttatásnál feltétel, hogy csak akkor adható, ha az a közérdekű önkéntes tevékenység ellátásához szükséges, vagyis, hogy nélkülük az önkéntes tevékenységet nem, vagy komoly nehézségek árán lehetne ellátni. Ugyanakkor a tevékenység végzésének feltételeit biztosítani kell az önkéntes számára, épp oly módon, mint egy munkaviszonyban, közalkalmazotti jogviszonyban dolgozó számára. Az önkéntes a jogviszonya okán nem kerülhet kedvezőtlenebb helyzetbe a jogszabályi előírások biztosítása során, mint egy munkaviszonyban álló. Egyes juttatások esetén a jogalkotó juttatási kötelezettséget ír elő a fogadó szerv részére.

JUTTATÁSOK, KÖLTSÉGTÉRÍTÉSEK KÖRE

A közérdekű önkéntes tevékenységről szóló törvény 2. § (3) bekezdése a)-i) pontokban nevesíti az ellenszolgáltatásnak nem minősülő juttatások körét, melyek jelentős részben a fogadó szervezet részére előírt jogszabályi feltételekből következnek. Tekintsük át ezeket csoportosítva.

a) Biztonságos és egészséget nem veszélyeztető munkakörülmények

a1) Munkaruházat, védőfelszerelés

Ugyan a közérdekű önkéntes tevékenységre nem terjed ki a Munka törvénykönyvének (2012. évi I. törvény) hatálya, ugyanakkor az élet- testi épség és egészség védelmének biztosítása érdekében az önkéntest is kötelezően el kell látni – amennyiben az önkéntes tevékenység indokolja – munkaruházattal védőfelszereléssel és védőanyaggal. Erre vonatkozó szabályt rögzít a közérdekű önkéntes tevékenységről szóló 2005. évi LXXXVIII. törvény 8. § (1) bekezdés a) pontja, miszerint *a fogadó szervezet köteles biztosítani az egészséget nem veszélyeztető és biztonságos munkavégzés feltételeit*. Így például kórházi önkéntesek esetén a védőruha, maszk, gumikesztyű biztosítása kötelező.

a2) Védőoltás, szűrővizsgálat

Ellenszolgáltatásnak nem minősülő juttatás az önkéntesnek a közérdekű önkéntes tevékenység biztonságos ellátása érdekében biztosított védőoltás, szűrővizsgálat és más betegségmegelőző szolgáltatás.

Az önkéntes tevékenység ellátásához közvetlenül kapcsolódó oltások (például külföldi utazás esetén speciális betegségek elleni oltások) és vizsgálatokon túlmenően a COVID-19 járvány okán ebbe a körbe tartozik a COVID-19 elleni védőoltás, influenza oltás, PCR tesztek költsége is.

b) Munkavégzés feltételrendszere – tárgyi, személyi

b1) Iskolarendszeren kívüli képzés költsége

A fogadó szervezet köteles biztosítani a közérdekű önkéntes tevékenység ellátásához szükséges ismeretek megszerzését (lásd: 8. § (1) bekezdés c) pont). Ennek megfelelően ellenszolgáltatásnak nem minősülő juttatás az önkéntes részére biztosított – a közérdekű önkéntes tevékenység ellátásához szükséges – iskolarendszeren kívüli képzés költsége. Az iskolarendszeren kívüli képzés fogalmát a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény 3. § 86. pontja határozza meg. Ennek megfelelően iskolarendszeren kívüli képzésnek az olyan képzés minősül, amelynek résztvevői nem állnak a képző intézménnyel tanulói vagy hallgatói jogviszonyban. Ennek megfelelően az iskolarendszeren kívüli képzések körébe tartoznak a különböző tanfolyamok, továbbképzések, nyelvtanfolyamok stb.

b2) Állattartás költségének megtérítése

Amennyiben az adott önkéntes tevékenység ellátásához állatra is szükség van (pl. terápiás kutya), úgy az állat élelmezésének, ellátásának, képzésének biztosítása, illetve ezek bizonylattal igazolt költségének az önkéntes részére történő megtérítése nem minősül ellenszolgáltatásnak.

Vagyis a fogadó szervezet az önkéntes tevékenység ellátásához közvetlenül szükséges, az önkéntes tulajdonát képező állat ellátási-, élelmezési-, és oktatási feladatait természetben is biztosíthatja (például kutyatáp, állatorvos, tanfolyam helybeni megszervezése), vagy ezek igénybevételét igazoló költséget bizonylat ellenében megtérítheti. Azaz, amennyiben *a tevékenység ellátásához nélkülözhetetlen az állat, és az, az önkéntes tulajdonát képezi (nem a fogadó szervezet biztosítja az állatot), úgy a fogadó szervezet természetben, vagy pénzbeli költségtérítés formájában köteles az állat ellátását, élelmezését és oktatását biztosítani oly mértékben, mint ahogy az, az önkéntes tevékenység ellátása indokolja.*

b3) Saját eszköz használatának költségtérítése

Előfordulhat, hogy az önkéntes a fogadó szervezetnél történő tevékenysége ellátása során a saját tulajdonát képező eszközt használja. Ezen eszköz működéséhez szükséges feltételeknek az önkéntes részére történő biztosítása, illetve ezek bizonylattal igazolt költségének megtérítése a fogadó szervezet által, szintén nem minősül ellenszolgáltatásnak. Ide tartozhat az önkéntes saját mobiltelefonjának a fogadó szervezet érdekében felmerült használatának a megtérítése (részletes telefonszámla alapján). Ennek megfelelően, ha *az adott eszköz nélkül a tevékenység nem látható el, és az eszközt a fogadó szervezet természetben nem biztosítja, úgy az önkéntes saját eszközének az önkéntes tevékenység érdekében felmerült használatát a fogadó szervezet biztosítani indokolt.*

c) Kiküldetéshez kapcsolódó juttatások

c1) Utazás, szállás, étkezés

A közérdekű önkéntes tevékenységről szóló 2005. évi LXXXVIII. törvény 8. § (2) bekezdés a) pontja értelmében, *ha az önkéntes szerződés másként nem rendelkezik, a fogadó szervezet gondoskodik a közérdekű önkéntes tevékenység ellátása érdekében szükséges utazásról, szállásról és étkezésről, ha a közérdekű önkéntes tevékenységet külföldön végzik, vagy az Önkéntes Magyarországon lakóhellyel nem rendelkező nem magyar állampolgár.*

A közérdekű önkéntes tevékenység ellátása érdekében szükséges:

- utazás
- szállás
- étkezés

természetben történő biztosítása, illetve bizonylattal igazolt költségének megtérítése nem minősül ellenszolgáltatásnak.

Amennyiben az utazás az önkéntes saját gépjárművével valósul meg, úgy kiküldetési rendelvénnyel alapján a saját személygépkocsi fogadó szervezet érdekében történő felhasználásra tekintettel kifizetett azon összeg nem minősül ellenszolgáltatásnak, amely nem haladja meg a saját személygépkocsi munkáltató érdekében történő használatára tekintettel bizonylat nélkül elszámolható költségtérítésként kifizethető összegének nagyságát. Ez utóbbi összeg meghatározása a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény 3. számú melléklet II. fejezetének 6. pontjában található, miszerint igazolás nélkül, költségként elszámolható a kifizető által a magánszemélynek a saját személygépkocsi (ideértve a közeli hozzátartozó tulajdonát képező személygépkocsit is) használata miatt fizetett költségtérítés összegéből a kiküldetési rendelvénnyel feltüntetett km-távolság szerint az üzemanyag-fogyasztási norma és legfeljebb a NAV által közzétett üzemanyagár, valamint 15 Ft/km általános személygépkocsi normaköltség alapulvételével kifizetett összeg.

c2) Napidíj

Ellenszolgáltatásnak nem minősülő juttatás:

- az önkéntesnek külföldön végzett közérdekű önkéntes tevékenysége esetén, illetve a
- Magyarországon lakóhellyel nem rendelkező nem magyar állampolgár által végzett közérdekű önkéntes tevékenység esetén

adott napidíj, ha annak egy hónapra számított összege nem haladja meg a kötelező legkisebb munkabér mindenkor havi összegének 20 százalékát (2021-ben a havi 33.480 forintot).

A napidíj a külföldön, illetve a külföldi által Magyarországon végzett önkéntes tevékenységhez kapcsolódó – jellemzően a szálláson és utazáson túlmenően felmerülő – egyéb költségek megtérítésére biztosít fedezetet. A jogszabály kimondja – a rendeltetésszerű joggyakorlás biztosítása érdekében –, hogyha az önkéntes egy időben több fogadó szervezettel is önkéntes jogviszonyban áll, egy napra csak egy szervezettől részesülhet napidíjban. Az önkéntesnek

értesíteni kell a többi fogadó szervezetet arról, hogy meghatározott napon más szervezettől már részesül napidíjban.

d) Károk, kockázatok viselése, kártérítés

d1) Biztosítások díja

Egyrészt a közérdekű önkéntes tevékenységről szóló 2005. évi LXXXVIII. törvény 10. §-a általános jelleggel kimondja, hogy az önkéntes által az önkéntes jogviszonnyal összefüggésben harmadik személynek okozott kárért a fogadó szervezet felel.

Másrészt – különös szabályként – az a fogadó szervezet, amely jogszabály alapján köteles az általa nyújtott szolgáltatás során okozott kár megtérítésére, illetve a személyiségi jogi jogsértésért járó sérelemdíj megfizetésére köteles felelősségbiztosítási szerződést kötni, önkéntest akkor foglalkoztathat, ha a felelősségbiztosítási szerződés kiterjed az önkéntes által okozott kár megtérítésére, illetve az önkéntes által elkövetett személyiségi jogi jogsértésért járó sérelemdíj megfizetésére is. Ez jellemzően az egészségügyi és a szociális jogszabályok hatálya alá tartozó szolgáltatókra, illetve fenntartókra vonatkozik. Ahol ezt ágazati jogszabály nem teszi kötelezővé, ott csak akkor kötelező az önkéntes által okozott kár megtérítésére felelősségbiztosítási szerződést kötni, ha az önkéntes nem az EGT megállapodásban részes állam polgára, vagy annak családtagja, és nem menekült, menedékes, letelepedett vagy bevándorolt (lásd: 4. § (6) bekezdés).

Fenti kötelezettséggel összhangban ellenszolgáltatásnak nem minősülő juttatás az önkéntesnek a közérdekű önkéntes tevékenység során bekövetkező:

- halála,
- testi sérülése,
- egészségkárosodása

esetére kötött élet-, egészség- és baleset-biztosítás, illetve annak díja.

Ide tartozik továbbá az önkéntes által:

- okozott kár megtérítésére, illetve
- elkövetett személyiségi jogi jogsértésért járó sérelemdíj megfizetésére

kötött felelősségbiztosítás, illetve annak díja.

d2) Kártérítés fizetése

Az önkéntes tevékenységről szóló törvény meghatározott esetekben kártérítés fizetési kötelezettséget ír elő a fogadó szervezet számára.

Amennyiben az önkéntes bizonyítja, hogy:

a) a testi sérüléséből, illetve egészségkárosodásából eredő kára, vagy
b) a tulajdonában vagy használatában álló, a közérdekű önkéntes tevékenység ellátásához szükséges dologban a közérdekű önkéntes tevékenység végzésének helyén keletkező kára az önkéntes jogviszonnyal összefüggésben következett be, a fogadó szervezet akkor mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a kárt működési körén kívül eső elháríthatatlan ok vagy kizárólag az önkéntes elháríthatatlan magatartása okozta. A fogadó szervezetnek nem kell megtérítenie a kárnak azt a részét, amely az önkéntes felróható magatartásából származott. Az önkéntes közeli hozzátartozója az önkéntes halálából eredő kárát érvényesítheti a fogadó szervezettel szemben.

e) Munkavégzés elismerése – jutalom

Az önkéntes tevékenységének elismerését szolgálja a jutalmazás lehetősége, mely abban az esetben nem minősül ellenszolgáltatásnak, ha nem haladja meg a törvényi korlátot. A jutalom adható pénzben, illetve természetben (pl. tárgy, vagy utalvány formájában is). Az összegszerűsége vonatkozó korlát a kötelező legkisebb munkabér mindenkori havi összegének 20 százaléka, ez 2021. évben 33.480 Ft volt.

ADÓ- ÉS TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁSI SZABÁLYOK

a) Személyi jövedelemadó

A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvényben az önkéntes részére biztosított juttatások, valamint egyéni vállalkozó – mint fogadó szervezet – vonatkozásában jelennek meg irányadó rendelkezések.

a1) Ellenszolgáltatásnak nem minősülő juttatások adómentessége

Szja törvény 7. § (1) bekezdés y) pont szerint:

„A jövedelem kiszámításánál nem kell figyelembe venni a közérdekű önkéntes tevékenységről szóló törvény alapján az önkéntesnek nyújtott ellenszolgáltatásnak nem minősülő juttatást.”

Fenti rendelkezés alapján a közérdekű önkéntes tevékenységről szóló törvény 2. § (3) bekezdése a)-i) pontokban felsorolt – jelen cikk 3. pontjában részletezett – juttatások nem jelentenek adóköteles jövedelmet sem a fogadó szervezet, sem az önkéntes magánszemély

vonatkozásában. A saját gépkocsi használat költségtérítése körében a törvény az Sza törvényre utal, tehát ilyen címen is csak az általános szabályok szerinti költség téríthető, amely adómentességet élvez.

A jogszabályi rendelkezésekből megállapítható, hogy ellenszolgáltatásnak nem minősülő juttatások csak abban az esetben élveznek adómentességet, amennyiben azok:

- közvetlenül a közérdekű önkéntes tevékenysége ellátása érdekében merülnek fel,
- nem haladják meg az önkéntes törvényben, illetve egyéb jogszabályokban – jellemzően Sza törvényben – előírt adómentes értékhatárt, illetve azok a szokásos piaci áron kerültek beszerzésre,
- költségtérítés esetében a termék- és szolgáltatás-beszerzésekkel kapcsolatos számlákat a fogadó szervezet nevére és címére állították ki. A költségek minden esetben csak bizonylat alapján számolhatók el.

a2) Egyéni vállalkozó, mint fogadó szervezet

Amennyiben az önkéntes személyt foglalkoztató fogadó szervezet egyéni vállalkozónak minősül, akkor az önkéntes tevékenységet végző személy részére nyújtott, ellenszolgáltatásnak nem minősülő juttatás az egyéni vállalkozónál költségként elszámolható. Erre vonatkozó rendelkezést tartalmaz az Sza tv. 11. számú melléklet I. fejezetének 29. pontja, mely szerint jellemzően előforduló költség az önkéntest foglalkoztató egyéni vállalkozó által az önkéntesnek nyújtott, a közérdekű önkéntes tevékenységről szóló törvény alapján ellenszolgáltatásnak nem minősülő juttatás, ha az önkéntest az egyéni vállalkozó gazdasági-vállalkozási tevékenysége érdekében foglalkoztatta.

b) Társadalombiztosítási járulék

A társadalombiztosítás ellátásaira jogosultakról, valamint ezen ellátások fedezetéről szóló 2019. évi CXXII. törvény két szakaszban tér ki a közérdekű önkéntesekre.

Egyrészt a Tbj. 6. § (1) bekezdés f) pontja értelmében a közérdekű önkéntes tevékenységet végző személy nem minősül biztosítottnak, így járulékfizetési kötelezettség nem merül fel.

Ugyanakkor baleseti egészségügyi szolgáltatásra jogosultságot szerez az, aki közérdekű önkéntes tevékenységet végez a Tbj törvény 21. § f) pontja alapján. Ugyanakkor táppénzre, nyugdíjra ezen jogviszony alapján nem lesz jogosult.

c) Szociális hozzájárulási adó

A szociális hozzájárulási adóról szóló 2018. évi LII. törvény 18. § h) pontja mentesíti a szociális hozzájárulási adó megállapítása, bevallása, megfizetése alól a kifizetőt (fogadó szervezetet) a közérdekű önkéntes tevékenységről szóló törvény hatálya alá tartozó közérdekű önkéntes tevékenységet végzésének alapjául szolgáltató jogviszonyból származó jövedelemre, juttatásra tekintettel.

d) Társasági adó

Amennyiben a fogadó szervezet a társasági adóról és osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény hatálya alá tartozik, úgy az önkéntes jogviszonyban álló magánszemély részére a közérdekű önkéntes törvény alapján előírt ellenszolgáltatásnak nem minősülő juttatás a vállalkozási tevékenység elismert költségének tekintendő.

Tao. törvény 3. számú melléklet „B” fejezet – A vállalkozási tevékenység érdekében felmerülő egyes költségek ráfordítások cím – 7. pontjának rendelkezése szerint:

„A vállalkozási tevékenység érdekében felmerült költségnek, ráfordításnak minősül különösen az adózó által a vele önkéntes jogviszonyban álló magánszemély részére személyi jellegű egyéb kifizetésként elszámolt összeg.”

Ugyancsak az elismert költségek között nevesíti a Tao törvény – 3. számú melléklet B) fejezet 8. pont – az önkéntes jogviszonyban álló magánszemélyhez kapcsolódóan felmerült biztosítási díjat.

KONKLÚZIÓ

A címben szereplő kérdésre tehát, csak konkrét esetben lehet pontos választ adni. A cikk tanúsága lehet, hogy míg az adótörvények preferálják az önkéntes jogviszony alapján történő munkavégzést, tekintettel arra, hogy a kapcsolódó juttatások, kifizetések elismert költségnek minősülnek mind az egyéni vállalkozók, mind a társasági adóalanyok vonatkozásában, továbbá az önkéntes törvény alapján előírt ellenszolgáltatásnak nem minősülő juttatások mentesülnek az adó- és járulékfizetés alól. Ugyanakkor az önkéntes törvény által előírt juttatásokat a fogadó szervezetnek biztosítani kell akár természetben, akár költségtérítés formájában, mellyel a szervezeteknek a költségvetésük tervezése során indokolt számolniuk, figyelemmel lenniük.